

Sukupuolivähemmistöt Kouluterveyskyselyssä

Luokittelu

Kouluterveyskyselyssä kysyttiin sukupuolta kahdella kysymyksellä: ”Mikä on virallinen sukupuolesi?” ja ”Koetko olevasi?”. Vastausvaihtoehdot ensimmäiseen kysymykseen olivat 1) poika ja 2) tyttö ja toiseen 1) poika, 2) tyttö, 3) molempia, 4) en kumpaakaan ja 5) kokemukseni vaihtelee. Sukupuolen kokemusta tarkastellaan kaksiluokkaisena: sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret ja cissukupuoliset nuoret. Sukupuolivähemmistöihin kuuluviksi määriteltiin ne, jotka vastasivat sukupuolensa eroavan virallisesta sukupuolesta. Ne, joiden virallinen ja koettu sukupuoli olivat kyselyhetkellä samat ovat cissukupuolisia. Cissukupuolisiin voi kuulua myös transtaustaisia nuoria, jotka ovat täyttäneet 18 vuotta ja voineet vahvistaa juridisen sukupuolensa vastamaan omaa sukupuoltaan.

Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaista 4,6 prosenttia, 8. ja 9. luokan oppilaista 5,5 prosenttia, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 5,0 prosenttia ja ammattiin opiskelevista 4,4 prosenttia koki kuuluvansa sukupuolivähemmistöön vuonna 2023 (taulukko 1). Viralliselta sukupuoleltaan tytöistä useampi kuin pojista kuului sukupuolivähemmistöihin.

Taulukko 1. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien osuus (%) ja määrä (n) perusopetuksen 4. ja 5. luokan ja 8. ja 9. luokan oppilaista sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista virallisen sukupuolen ja kouluasteen mukaan Kouluterveyskyselyssä vuosina 2019–2023.

Kouluaste ja virallinen sukupuoli	2019 (%)	2021 (%)	2023 (%)	2019 (n)	2021 (n)	2023 (n)
Perusopetuksen 4. ja 5. lk pojat	2,4 %	1145
Perusopetuksen 4. ja 5. lk tytöt	6,6 %	3171
Perusopetus 4. ja 5. lk yhteensä*	4,6 %	4379
Perusopetuksen 8. ja 9. lk pojat	2,4 %	2,1 %	2,7 %	1005	921	1173
Perusopetuksen 8. ja 9. lk tytöt	4,5 %	7,7 %	8,0 %	1960	3550	3519
Perusopetus 8. ja 9. lk yhteensä*	3,5 %	5,1 %	5,5 %	3012	4525	4739
Lukion pojat	1,7 %	1,7 %	2,4 %	300	326	439
Lukion tytöt	3,0 %	5,0 %	6,8 %	777	1393	1782
Lukio yhteensä*	2,4 %	3,7 %	5,0 %	1084	1727	2242
Ammatillisten oppilaitosten pojat	1,7 %	1,5 %	2,1 %	233	184	236
Ammatillisten oppilaitosten tytöt	4,1 %	5,5 %	7,4 %	384	495	603
Ammatillinen oppilaitos yhteensä*	2,7 %	3,2 %	4,4 %	624	689	850
Pojat yhteensä	2,1 %	1,9 %	2,6 %	1538	1431	1848
Tytöt yhteensä	3,9 %	6,5 %	7,5 %	3121	5438	5904
Kaikki yhteensä*	3,1 %	4,4 %	5,2 %	4720	6941	7831

* Sisältää myös ne, jotka eivät ilmoittaneet virallista sukupuolta.

Taulukoissa 2–4. kerrotaan vastausjakaumat sukupuolen kokemusta kartoittavasta kysymyksestä vuosina 2019–2023.

Taulukko 2. Sukupuolen kokemus. Osuudet (%) perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista virallisen sukupuolen ja kouluasteen mukaan Kouluterveyskyselyssä vuonna 2019.

Kouluaste ja virallinen sukupuoli	Poika	Tyttö	Molempia	En kumpaakaan	Kokemukseni vaihtelee	Yhteensä	N
Perusopetuksen 8. ja 9. lk pojat	97,6 %	0,5 %	0,4 %	0,5 %	1,0 %	100 %	41516
Perusopetuksen 8. ja 9. lk tytöt	1,1 %	95,5 %	1,0 %	0,8 %	1,6 %	100 %	43641
Perusopetus 8. ja 9. lk yhteensä*	48,1 %	49,2 %	0,7 %	0,7 %	1,3 %	100 %	85285
Lukion pojat	98,3 %	0,3 %	0,2 %	0,3 %	0,9 %	100 %	18071
Lukion tytöt	0,7 %	97,0 %	0,4 %	0,7 %	1,1 %	100 %	26169
Lukio yhteensä*	40,6 %	57,5 %	0,3 %	0,6 %	1,0 %	100 %	44279
Ammatillisten oppilaitosten pojat	98,3 %	0,2 %	0,2 %	0,3 %	1,0 %	100 %	13548
Ammatillisten oppilaitosten tytöt	1,0 %	95,9 %	1,0 %	0,9 %	1,3 %	100 %	9281
Ammatillinen oppilaitos yhteensä*	58,7 %	39,1 %	0,5 %	0,5 %	1,1 %	100 %	22863
Pojat yhteensä	97,9 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %	1,0 %	100 %	73135
Tytöt yhteensä	0,9 %	96,1 %	0,8 %	0,8 %	1,4 %	100 %	79091
Kaikki yhteensä*	47,5 %	50,1 %	0,6 %	0,6 %	1,2 %	100 %	152427

* Sisältää myös ne, jotka eivät ilmoittaneet virallista sukupuolta.

Taulukko 3. Sukupuolen kokemus. Osuudet (%) perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista virallisen sukupuolen ja kouluasteen mukaan Kouluterveyskyselyssä vuonna 2021.

Kouluaste ja virallinen sukupuoli	Poika	Tyttö	Molempia	En kumpaakaan	Kokemukseni vaihtelee	Yhteensä	N
Perusopetuksen 8. ja 9. lk pojat	97,9 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %	1,0 %	100 %	43075
Perusopetuksen 8. ja 9. lk tytöt	1,1 %	95,5 %	1,0 %	0,8 %	1,6 %	100 %	43641
Perusopetus 8. ja 9. lk yhteensä*	47,8 %	47,9 %	0,8 %	1,2 %	2,3 %	100 %	89439
Lukion pojat	98,3 %	0,4 %	0,2 %	0,3 %	0,8 %	100 %	18956
Lukion tytöt	0,7 %	95,0 %	0,4 %	1,4 %	2,4 %	100 %	28093
Lukio yhteensä*	40,0 %	56,9 %	0,3 %	1,0 %	1,7 %	100 %	47098
Ammatillisten oppilaitosten pojat	98,5 %	0,2 %	0,2 %	0,3 %	0,7 %	100 %	12294
Ammatillisten oppilaitosten tytöt	1,3 %	94,5 %	0,9 %	1,2 %	2,0 %	100 %	9078
Ammatillinen oppilaitos yhteensä*	57,2 %	40,3 %	0,5 %	0,7 %	1,3 %	100 %	21408
Pojat yhteensä	98,1 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %	0,9 %	100 %	74325
Tytöt yhteensä	1,0 %	93,5 %	0,9 %	1,7 %	2,9 %	100 %	83384
Kaikki yhteensä*	46,7 %	49,6 %	0,6 %	1,1 %	2,0 %	100 %	157945

* Sisältää myös ne, jotka eivät ilmoittaneet virallista sukupuolta.

Taulukko 4. Sukupuolen kokemus. Osuudet (%) perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista virallisen sukupuolen ja kouluasteen mukaan Kouluterveyskyselyssä vuonna 2023.

Kouluaste ja virallinen sukupuoli	Poika	Tyttö	Molempia	En kumpaakaan	Kokemukseni vaihtelee	Yhteensä	N
Perusopetuksen 4. ja 5. lk pojat	97,6 %	0,4 %	0,5 %	0,9 %	0,6 %	100 %	46832
Perusopetuksen 4. ja 5. lk tytöt	0,7 %	93,4 %	2,2 %	1,3 %	2,4 %	100 %	47880
Perusopetus 4. ja 5. lk yhteensä*	48,5 %	47,4 %	1,4 %	1,1 %	1,6 %	100 %	94908
Perusopetuksen 8. ja 9. lk pojat	97,3 %	0,6 %	0,4 %	0,6 %	1,2 %	100 %	42713
Perusopetuksen 8. ja 9. lk tytöt	1,8 %	92,0 %	0,9 %	2,1 %	3,2 %	100 %	43980
Perusopetus 8. ja 9. lk yhteensä*	48,8 %	46,9 %	0,7 %	1,4 %	2,2 %	100 %	86832
Lukion pojat	97,6 %	0,5 %	0,3 %	0,4 %	1,1 %	100 %	18540
Lukion tytöt	1,2 %	93,2 %	0,5 %	2,2 %	3,0 %	100 %	26167
Lukio yhteensä*	41,2 %	54,7 %	0,4 %	1,5 %	2,2 %	100 %	44754
Ammatillisten oppilaitosten pojat	97,9 %	0,5 %	0,4 %	0,4 %	0,8 %	100 %	10980
Ammatillisten oppilaitosten tytöt	1,7 %	92,6 %	1,0 %	2,1 %	2,7 %	100 %	8112
Ammatillinen oppilaitos yhteensä*	56,9 %	39,6 %	0,6 %	1,2 %	1,6 %	100 %	19136
Pojat yhteensä	97,4 %	0,6 %	0,4 %	0,5 %	1,1 %	100 %	72233
Tytöt yhteensä	1,6 %	92,5 %	0,8 %	2,1 %	3,1 %	100 %	78259
Kaikki yhteensä*	47,6 %	48,3 %	0,6 %	1,4 %	2,1 %	100 %	150722

* Sisältää myös ne, jotka eivät ilmoittaneet virallista sukupuolta.

Epäuskottavien vastaajien tunnistaminen

Nuorilta kerättyyn aineistoon liittyy epäuskottavien vastausten mahdollisuus. **Vuoden 2023 aineistossa** pyrittiin tulosten luotettavuuden lisäämiseksi tunnistamaan epäuskottavia vastaajia, jotka tietyissä kysymyksissä vastaavat mahdottomia ääri vastausvaihtoehtoja. Nuoret, jotka ilmoittivat, ettei näkeminen, kuuleminen, käveleminen, oppiminen, muistaminen eikä keskittyminen onnistu heiltä lainkaan, eivät olisi näiden rajoitteidensa vuoksi pystyneet itsenäisesti vastaamaan kyselyyn. Myös sitä pidettiin epäuskottavana, ettei vastaaja kouluviikon aikana syö kertaakaan aamupalaa, koululounasta, iltaruokaa, iltapalaa eikä välipaloja. Nuoret, jotka vastasivat molemmissa edellä mainituissa kysymyksissä epäuskottavasti (n= 419), poistettiin kokonaan vuoden 2023 perusopetuksen 8. ja 9. luokkien, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten käyttöaineistosta. Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilailla ei havaittu vastaavaa ääri vastausvaihtoehtoihin vastaamista.

Aikaisempina vuosina pyrittiin tunnistamaan epäuskottavia vastauksia vain silloin, kun tarkastellaan vähemmistöryhmiin kuluvia nuoria. Koska ei pystytty määrittelemään epäuskottavia vastaajia kyseistä vähemmistöryhmää määrittelevän kysymyksen perusteella, niitä pyrittiin tunnistamaan tarkastelemalla ääri vastausvaihtoehtoihin vastanneita muissa kysymyksissä. Oletuksena oli, että ne, jotka ovat vastanneet näihin kysymyksiin epäuskottavasti, eivät ole vastanneet luotettavasti myöskään vähemmistöryhmää määrittävään kysymykseen. Tarkastelujen perusteella **sukupuolivähemmistöjen** vuosien 2019–2021 tuloksista päätettiin rajata pois vastaajat, jotka ilmoittivat, etteivät harjaa koskaan hampaitaan **tai** jotka ilmoittivat, että heiltä ei onnistu lainkaan näkeminen, kuuleminen, käveleminen, muistaminen, keskittyminen eikä oppiminen. Epäuskottavaksi määriteltäviä vastaajia oli sukupuolta koskevissa kysymyksissä 2128 vuonna 2029 ja 2093 vuonna 2021. Nämä vastaajat poistettiin ao. ryhmää koskevista tarkasteluista.